

Сенату Универзитета уметности у Београду

Извештај Комисије о докторској дисертацији Вере Меворах

'Интернет и уметност на простору Србије 1996-2013 – Одлике уметничких дискурса на пољу Интернета у Србији'

На основу члана 114. Статута Универзитета уметности у Београду, Веће интердисциплинарних студија на седници одржаној 11.09 2015. године решењем бр. 9/416 ИС именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Вере Меворах 'Интернет и уметност на простору Србије 1996-2013 – Одлике уметничких дискурса на пољу Интернета у Србији' у саставу:

др Невена Даковић, редовни професор ФДУ у Београду,

др Мирољуб Радојковић, редовни професор – Факултет политичких наука, Београд

др Тијана Поповић Млађеновић, ванредни професор ФМУ у Београду

др Ана Мартиноли, ванредни професор ФДУ у Београду и

др Никола Шуица, редовни професор ФЛУ у Београду (ментор).

Комисија наводи биографске податке о кандидаткињи, и потом доноси следеће мишљење о докторској дисертацији:

Вера Меворах рођена је 2. 2. 1987. у Београду. Након више од деценије стицања музичког образовања, 2009. године при Факултету музичке уметности у Београду стекла је звање дипломираног музичког извођача на флаути, у класи проф. Миомира Симоновића. Од 2005. године наступа као професионална флаутисткиња. Од 2003. до 2014, деловала је у области неформалне едукације у Србији, у Мађарској и Хрватској. Универзитет уметности у Београду, Интердисциплинарне студије, групу за Теорију уметности и медија уписује 2009, број индекса: Ф9/09. Просек са студија износи: 9,70.

У периоду од 2012. до 2014. године била је стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја намењене студентима докторских студија. Као стипендисткиња, учествовала је у реализацији научног пројекта „Идентитети српске

музике у светском културном контексту— Одсека за музикологију Факултета музичке уметности у Београду. Током академске 2013/2014. године ангажована је у извођењу наставе на Факултету музичке уметности у Београду на предметима „Примењена естетика 1— и „Теорија и пракса медија у музикологији”. Активно ради на објављивању научних радова и учествовању на конференцијама у земљи и иностранству.

Објављени радови:

"Човек и/као киборг: Промислање савременог субјекта, идентитета и тела кроз фигуру киборга и СФ игране серије Батлестар Галактица“, Галерија савремене уметности, Панчево, 2012.

Рецензија књиге Брајана Масумија (Brian Massumi) "Semblance and Event: Activist Philosophy and the Occurrent Arts", АМ, Časopis za studije umetnosti i medija, br. 3, Orion Art, Beograd, 2013.

„Portraits and Memories of the Jewish Community in Serbia before the Holocaust: Facing the inscription of Holocaust in the postmemory media representation contexts“, коауторски рад са др Драганом Стојановић, за зборник радова научне конференције *Representation of the Holocaust in the Balkans in Arts and Media*, Discourse, Beograd, 2015.

Публикације:

Виличић, Соња, Стојановић, Драгана, Михајловић, Ђенка, Меворах, Вера, *Портрети и сећања јеврејске заједнице Србије пре Холокауста: Приручник за наставнике и наставнице*, Савез јеврејских општина Србије, Београд, 2014.

У припреми:

„Паоло Вирно: Уметност између рада, политике и мишљења“, за зборник радова *Марксистичка естетика, филозофија и теорија уметности након 1950* уредника др Николе Дедића и др Радета Пантића, Факултет за медије и комуникације, Београд, 2015.

„The Internet and Transitions of Institutionality in Art Music: Case Study of the ‘Internet Music Competition’, an online music competition by the Music Teachers Association of Serbia”, за зборник радова научне конференције *Musical Practices – Continuities and Transitions*, Факултет музичке уметности у Београду, 2015.

„Internet Art and the Dispersed Public Body: Question of ‘User’ as Audience“, за зборник радова научне конференције *Beyond the Crisis in the Humanities*, Факултет за медије и комуникације, Београд, 2015.

„Seriousness of Play: Video Game Art in Serbia“ за конференцију *Медијска археологија: сећање, медији и култура у дигитално доба*, Факултет драмских уметности, Београд, 2015.

Преданост у уметничком домену од основних студија, кроз извођачка и педагошка ангажовања, проширује се посебним доприносом истраживачке оријентације научних пројеката музике у културном контексту. Такви правци проучавања и сазнавања уобличавани и савладани на Интердисциплинарним студијама групе за Теорију уметности и медија Универзитета уметности у Београду упутили су на активно формирање поља истраживања: особености односа Интернета и уметности на простору Србије. Тема њене дисертације, пријављена под насловом „Интернет и уметност на простору Србије 1996-2013 – Одлике уметничких дискурса на пољу Интернета у Србији“ на Универзитету уметности у Београду, прихваћена је од стране Сената Универзитета уметности, на 73. седници Сената Универзитета уметности у Београду 27. 6. 2013. на основу предлога Већа интердисциплинарних студија од 13. 6. 2013. а за ментора је именован проф. др Никола Шуица са ФЛУ.

Вера Меворах написала је дисертацију која се састоји од три опсежна поглавља у двадесет девет одељака, надовезаних закључком, библиографијом и вебографијом – листом интернет страница пројеката, уметничких радова, организација и институција, обухваћених њеним истраживањем. Целини су прикључени, као уводни апстракт резултати истраживања на српском и на енглеском језику. Дисертација садржи укупно 273 странице текста.

Три поглавља: ”Интернет“, ”Уметност“ и ”Србија“ обухватају све појмове виртуелних препоставки преиспитивања чињеница уметничког става и врста изражајности кроз технолошке домене у медијуму информационог интернета. Истовремено, хронолошки обухватни период осветљава раздобље од саме глобалне појаве интернет представљања и комуницирања, од 1996, досежући до 2013, када се ово отворено

истраживање кандидаткиње фокусирано зауставља, захватајући разне врсте транзиција на простору Републике Србије. Функционално досежући феномен истраживачке области односа Интернета и уметности у Србији са свим сагледивим налазима, као и претпоставкама, Вера Меворах је обавила разлагање историјске и културне садашњице феномена у релационим специфичностима и својствима.

У првом поглављу дисертације, уводни одељак насловљен 'Идеја о сталној светској енциклопедији' показује правце теоријске и научне експликације теме и истраживања.

Фокусирана је основа научног постављања изменљивости односа кроз сложеност феномена Интернета и, "његовог утицаја на савремено друштво широм света, али и у Србији. Занимљиво је видети на који начин уметност касног XX и раног XXI века, већ претежно концептуална, критички и друштвено-активистички оријентисана, промишља овај проблем. У том смислу, када говоримо уже о контексту уметности и њених дискурса повезаних са Интернетом у Србији, поставља се питање на који начин се реформе и стратегије развоја информационог друштва спроводе, и на који начин учествујемо на Интернету као пре свега глобалном пројекту." Терминолошка разјашњења дата у одељку 'Информационо друштво, база података, мрежно друштво, дигитална култура, сајберпростор' доносе продорна поређења односа Интернета у окриљу информационог друштва кроз информационе и комуникационе технологије, теоријски најављене на почецима преображаја друштвене, културне, економске и политичке организације. Одељак је сажета и речита повест о одосима биолошких и економских међузависности обраде и произвођења, као и умножавања информације у самом структурисању чиненица и појмова.

Нимало случајно, усредсређеност на стварање комуникационих праваца Интернета, од комерцијалног успона од средине деведесетих година показале се, као и теоријски оправдати у деоницама датог одељка који укључује процесуалне спреге системског стратешког, политичког и комуникационог пута. Трасирајући терминолошку расправну експозицију феномена, кандидаткиња анализира а) почетке и системске најаве информационог друштва кроз семиолошке измене у последње две деценије XX века и б) развојност информационог и технолошког развоја кроз функцију корисничких интерфејса у разним видовима комуникацијских језика. Посебно наглашена природа интернета као

базе података унутар, за Лева Мановича развијаног 'мрежног друштва' у конфигурацији, платформа је парадокса сучељених и нарастајућих двосмислености. Она обухвата једнако и информационе технологије, али и флукуације кроз које се по Дејвиду Белу из студије 'Увод у кибернетски простор' истовремено одвијају (цит.) "економска криза капитализма и државности, као и промене које се унутар ових система дешавају, као ширење различитих друштвених покрета од феминизма, људских права, до зелених покрета." Од Беловог теоријског појма 'сајбер културе' рачва се заправо и генеалогичка која све до успона Интернета као светске мреже у објашњена у истом одељку али и деоницама каснијих експозиција бива образложена историјским упориштима и оправданим кибернетским поставкама унутар система језичких и појмовних кодирања. Просторност мреже и профилисана груписаност људи у комуницирању, отуд се прогресивно умножава, у врсту комуникационог церемонијала друштвене и политичке улоге, а једнако и културолошких домашаја. Те претпоставке наглашено су за српско друштво постали и обрасци претраге и низања у систему повезивања који у глобалној експанзији упућује на нове односе и друкчије сазнајне исходе. Генеалогичка комуникационе мреже образложена је у одељку 'Интернет: историјски контексти' где се инфраструктурна побуда преиспитује и повезује из обухватних домена теорије информација и медијске културе као и каснијих етапа интернет повезивања – протокола за контролу информационог или кодног преноса. Исто тако, развојност програмских језика, хипертекста и различитих идентификатора типова дигиталних информација (видео фајла, аудио записа или слике) прелаз су ка протоколима светске мреже, односно нарастајућим доминантним схемама културолошког обрасца Интернета, и то као појма, као медијума и укупног друштвеног феномена.

Пратећи 'регулације', а отуд производећу 'инфраструктуру' феномена, кандидаткиња демонстрира хетерогене системе, од идеологије до комуникационих језика који су учинили политичку прожетост стандардизације језика комуницирања и економске законитости терминалних апликација, исто тако привремености и осталих одлика интернета и за културне и уметничке протоколе темпоралног феномена. Изложене су преносиве одлике које су хетерогене системе увеле и у праксу Интернета у Србији: друштвене дивергенције, питања ауторских права, индивидуалне стваралачке особености и политике слободе, одреднице као *Creative Commons*, политичке употребе, као и

remeћења, односно конфронтација кроз мрежни политички активизам, од хаковања као анонимних и скривених ентитета и друштвених група, до хактивизама као покрета који прожима дигиталну културу. Визуелно поимање умреженог друштва суделује кроз демонстрирано мапирање глобалних (цит.) „*седишта за размену интернет протока* или IXP (Internet exchange point) у којима добављачи интернет услуга (ISP), као и велике компаније повезују своје каблове са остатком мреже.”

Одељци доприносе прегледном теоријско сучељавању развојних линија и истражених или наслеђених скривености медијума, и то у најактуелнијим политичким равнима и пројекцијама сајбер простора. Изведена, логички доказана сложеност преклапања, дата је као посредован распон поимања развојне технологије и социјалних својстава организованих друштава. Интерпретативни домени односа према променљивости на коју указује уметничка продукција на глобалној мрежи ослоњена је на темељну претрагу показану у регионалном окриљу, са незаобилазним изменама канона потпоре културног и политичког идентитета шире територије јужнословенских простора, геополитички отпочетој у осамдесетим годинама, односно одељку 'Развој интернет технологије у Србији'.

Статистички подсетник спектралног сагледавања медијума пружа увид у друштвени пресек прихватања од средине до краја деведесетих и после 2000-те. Објашњени примери и поређења дају основу за матрицу разлагања историјске и културне садашњице виртуених комуникације, датих са разоткривањима прошлости и садашњости. Указан је правац истраживања као активног праћења технолошке али и израђивачке, приступајуће свести о еманципацији у коришћењу медијума Интернета.

Поглавље 'Уметност' доноси упуте и правце изразито поентираног правца медијске реторике и представљивости, са поуздано образложеним изворима и упутима. Кроз три одељка 'Интернет уметност' 'Постинтернет уметност' и 'База података као нова естетика уметности' одвијају се термилошке и теоријске поставке самих димензија јавног простора комуникације али и примери категоријалних социјалних схема од пресудног утицаја на могућност развојности и еманципације креативних, односно стваралачки утемељених или, исто тако, спонтаних коришћења Интернета. Демонстрирана је медиолошка равна техничке структуре трансмисије у уметничким

потенцијалима, где су стваралачки поступци utkани или унесени у предмете преносиоце информација и комуникације. Формулисани су ослонци пред дигиталног периода, потом дигиталног повезивања и интернет повезивости зрелог и позног постмодерног доба.

Акумулација тих повезаности стопљена је са еклектичким, логичким правцима и протоколима технолошких задатости виртуелног комуницирања. Наглашено је и прихваћено гледиште да , (цит.)“ Интернет уметност никада не може побећи од технолошког оквира, сучеља у којем настаје, и контексти тог оквира увек су саставни део уметничког дела. Такође, како Марлена Коркоран пише још 1996., фокус се мора пребацити са идеје *дигиталног уметничког објекта*, тј. уметничког дела, на *дигиталне уметничке праксе*, јер било да говоримо о конзумирању уметничких дела на Интернету или стварању интернет уметности, ова ауторка сматра да у питању више нису некакви *објекти у простору* већ пре свега *активности у времену*“. Осветљене су кроз генеалогiju медија, платформе које су понеле облике комуникације уметника путем Интернета, од мејлинг листа до програмерских теорија информационог друштва и уметничких пракси самог дејствовања и интерактивних понуда на Интернету. Тиме су контекстуално објашњене и, исто тако, наведене појаве са историјским редоследом везаним како за глобалне одлике, тако и за актуелности уметничких одговора на друштвену стварност на Интернету, с наглашавањима активног мешања и реакције ставраоца или индивидуе у односу на средишње актуелне теме широког јавног мњења, каква је, наведена реакција уметника А. Тишме из Новог Сада у време рата на Косову. Генеа *net arta* или уметничког става и датости стваралачког стабилног или исто тако, флукутирајућег статуса на глобалној мрежи, повезана је са осветљењем и популаризовањем проистеклим из мејл поруке коју је Вук Ћосић словеначки уметник пореклом из Београда примио и установио 1995. године. Опште узев, дефинисања и примери одређивани су са специфичним правцем истраживања који Интернет комуникацију, технолошке потенцијале и способности лингвистичких, визуелних и аудитивних сензације поткрепљује сменама парадигми у конфликтном раздобљу тријумфа комуникационих легитимности. Расветљена је скривеност систематских процедура и уметничких прекршаја виртуелног деловања као активистичких тежњи за превредновањем и акционим изменама функционисања друштава у дометима једнако сазнања и редефинисања циљаних тема. Отуд су се уз развојност интернет домена вебсајстова везаних за лично уметничко

представљање и повезивање - у разноликости комуницирања у медиолошком правцу навођени и сучељени теоретичари, уметници, програмери и интернет ентузијаста. Тиме је наглашена генеалогичка и природа Интернет уметности као алтернативног става. Проистиче и јасна тврдња да се ови облици, а повезани унеколико у сведеним могућностима развоја ИТ друштва у Србији управо кроз уметност јављају унутар неопходних мобилизација и удаљења од предрасуда. Алтернативна позиција савременог доба унеколико проноси и ангажовану сенку модернистичких авангарди уз наекдашње радикалне идеје али и утопије напретка, показујујући се као истрајно језгро за креирање интернетске уметничке промене, те је у тексту истакнуто да је (цит.) „Као облик савремене уметности, интернет уметност наследник многих тежњи и разматрања авангардних и неоавангардних покрета XX века као што су Флуксус, Дада, ситуационизам, Поп Арт, *маил арт*. Као сфера уметничке продукције која се удаљавала од уметничког објекта као основе уметничког дела, Интернет је омогућио уметницима да наставе истраживања ових покрета.“

Одељак 'База података као нова естетика уметности' стабилно је ослоњен на тај енциклопедијски максимализам дефинисање и истраживања програмских језика, оријентације и преноса кроз метамедијско утврђивање Лева Мановича, али и смисао произвођења слика у релацијама. Попут Нелсон Гудменовог произвођења света, масовност и агитациона могућност ширења, отуд и уметничког податка на мрежи одвија се у теоријско - програмским одбацивањима једносмерних преноса, датих у распону који у смислу језика и сазнања у последњих десет година познајемо именованим као 'Интернет ствари' или 'Пост-интернет уметност'. Процедуре и поступци коришћења интернет детаља и уметности као ризома који усваја и све остале процедуре, па тиме и све видове знања које комуницира са технологијом сабирања, скидања података, слика и поступака досеже амбијентале целине и реалне тродимензионалне просторе и посебна места проистекле не само из екстеријеризације, из референцијалног искуства више од четврт века активног гранања самог феномена Интернета.

Истраживачко прогресивно сагледавање свих обележја феномена, показује статистичке податке који су за Републику Србију дати у опсежним наводима, доказима и отвореним могућностима мрежног повезивања домашаја уметничких исказа и поступака. У обиљу генерално навођеног *карневалеског* приступи технологији и питањима језика и нових

реалности, а који данас, уз интернет уметнике, одликује и саму Светску мрежу, потражене су везе унутар самих варијанти идеологије медијума. Кандидаткиња наглашава да су (цит.)’овакви примери посебно постали изражени са генерацијом технологије Web2.0 и ширењем естетских и комуникационих могућности Интернета од 2005. године до данас.’

Будући да се тиме наглашава и да су Интернет уметници, физичке особе изван институција и дискурса уметности, отвара се неслућен креативни енциклопедијски функционални потенцијал садржаја на мрежи. Занимљив допринос чини и активно разматрање најновијих постиупака и генерисање потенцијала који је интернет технологију отворио ка прогресивним нарастањима не само база података, већ и дисеминације друштвене свести о постојећем уметничком залагању и доприносима. Наглашена је и за Републику Србију особена манифестација актуелног домена *Widewalls*, поникла и раширена као практични али и теоријски допринос који Вера Меворах именује у функционалној и кључној поставци питања, посвећеног анкетама и уведеним истраживачким разговорима у одељку циљано одређеном као ’Србија између савремене уметности, капитализма и глобализације’.

Понегде се тржишна економија, културни обрасци и реално стварање умрежене слике света подвргава питањима слободе и отворености друштва исказано симболичким вредностима и читљивостима уметничког дела, најчешће дела визуелне уметности које се тематски и пласманом у информацији поставља као вибрантна чињеница идентификационог система у коме суделују и културни радници и уметници из Републике Србије, али који је одређен кроз укупно стотину и две различите категорије савремене уметности.

Типови хијерархизованог и поступног иновативног решења доступности информације о уметности и уметничког третмана захватају и обрађени су у одељцима који премијерно доносе студије случајева културних установа у Републици Србији.

Одељци ’Национална библиотека: од јавне библиотеке до Интернета’ и ’Национални идентитет у сајберпростору и културне политике Интернета’ не само да интернализују технолошко и друштвено окриље већ унутар најопсежнијег поглавља ’Србија’ корисно и сврсисходно обликују категорије. Садржана су и обрађена сва својства институционалног

питања уметничког наслеђа, комуникативности, иновације и уметничког доприноса и третмана обликовних језика који настају на Интернету, а повезани су са најширим потенцијалима класификовања и масовне доступности, односно, масовног идентификовања.

Поступак суочавања високе културе и алтернативног поступка у уметности, у визури интернет представљања показана је унутар два садржински приближена истражена случаја: Народног музеја у Београду и њихове развојности комуницирања уметничког наслеђа и нове уметности с једне, и новосадског домена 'куда.орг' односно уметничке асоцијације 'Апсолутно' која домаћу и међународну активност користи у радикализацији Интернета као медија. Културне и политичке разлике у схватањима комуникације, нивоа повезаности, у разликовањима цијева показани су на оваквим примерима екстензивно снабдевеним упутима о основама јавног представљања у организацији рада и пласмана информације, обликовних и стваралачких доприноса у вербализацијама, у визуелним представама и у Интернет протоколима.

Залажући се својим истраживањем и аргументима на корисно суочавање, односно на нескривено присутну и активну снагу политике медија Интернета у уметности, кандидаткиња циља на јавне процесе произвођења смисла и самим тим културу употребе различитих језика и протокола Интернета као медијума. За ову врсту продорности, односно помака, послужила је институционална обрада и присуство Интернет уметности и дигиталне културе у одељку 'Дигитална уметност у Србији: Музеј савремене уметности Војводине'. Наглашено је да овај новосадски музеј већ безмало петнаест година својим програмима, ако не баш и аквизицијама Интернет оставрења свесно користи сазнања и решења настала од стране Интернет уметника у Републици Србији, као и региону. Делатност музејског одељења, *Центра за интермедијску и дигиталну уметност* сведочи о оријентацији и сазнањима сајберпростора.

Уз све податке, унесена мишљења и описе функционисања установа за уметност у Србији, као и радикалних иницијатива деловања кроз Интернет уметност, истиче се и пред закључак одмерана тврдња: 'Интернет је заиста отворио канале заједничког деловања и постајања, изван националних означитеља или у новом транснационалном оквиру, али нас

уједно изнова и изнова враћа реалности подела Север-Југ и Исток-Запад, као и на све израженије притиске неолибералног капитализма.’

У покретљивости сазнања и протока информација, уметнички радови, третмани и суделовње у друштвеним изазовима кроз медијум Интернета доводи у питање и устаљене раније медије изражајних домашаја стваралачких вештина, креирања значења и одражавања друштва у Србији и региону. Оперативни домен ових излагања кандидаткиња Вера Меворах прати у илустративним епизодама и позивањима која одређују и прекршаје унутар документованих и корисно представљених примера.

Научни допринос дисертације

Целина дисертације својом исцрпном и разумљивом теоријском основом нуди и својеврстан предметни програм посматрања, поређења и типолошких увида у тему до сада неистражених поредбених теоријских и сазнајних упоређења. У одељцима се уочавају како експонирани феномени и околности Интернет уметности тако и интегративна настојања кроз закључке теоријских испитивања и студија случаја уметничког стваралаштва у овом медију.

Најважнији циљ Вера Меворах остварује као низ надовезаних теоријских запажања – о правцима заснованости Интернета у уметничкој визури, као и датим изведеним последицама и пројекцијама будућности. Дисертација остварује свој циљ да истражи, да опише, категорише, али и унесе нова запажања за матрице приступа тумачењу активним примерима технолошких чињеница уметничких поступака у Интернет окриљу, али и контекстуализованим облицима изражајности. Дат је значајан допринос даљем развоју истраживања и наглашено је технолошко, социјално као и значењско поље референтних појмова, личности, приступа и концепата, отварајући нове перспективе у начинима интердисциплинарних истраживања.

Методолошким поступком, избором изузетно обимне литературе и вебографије, хватањем укоштац са обимним интерпретацијским правцима друштвених и политичких специфичности свог поља интересовања као и разложношћу проучавања, Вера Меворах показује да је логично применила све елементе научно-истраживачког поступка

(дефинисање појмовног апарата које даје оквир теоријског и ширег емпиријског истраживања), а својим поставкама, укрштањима, прегледним увидима, сведочанствима доказала висок степену критичких и аналитичких способности као и могућности теоријског уопштавања.

Имајући све наведено у виду, Комисија са задовољством предлаже Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати реферат и одобри јавну одбрану докторске дисертације: 'Интернет и уметност на простору Србије 1996-2013 – Одлике уметничких дискурса на пољу Интернета у Србији' кандидаткиње Вере Меворах.

Београд, 19. октобар 2015.

Комисија:

др Невена Даковић, редовни професор ФДУ у Београду,

др Миролуб Радојковић, редовни професор – Факултет политичких наука, Београд

др Тијана Поповић Млађеновић, ванредни професор ФМУ у Београду

др Ана Мартиноли, ванредни професор ФДУ у Београду и

др Никола Шуица, редовни професор ФЛУ у Београду (ментор)